

***Histria archaeologica*, sv. 42/2011, Pula 2012., 246 str.**

U 42. svezak časopisa *Histria archaeologica* uredništvo sastavljeno od djelatnika Arheološkoga muzeja Istre, na čelu s glavnim i odgovornim urednikom Darkom Komšom, uvrstilo je šest priloga: četiri izvorna znanstvena rada te po jedan pregledni i stručni članak.

Katarina Jerbić Percan se u radu „Prapovijesna keramika iz pećine Jačmice” (5–86) usredotočila na jedno od mnogobrojnih prapovijesnih nalazišta u Istri, pećinu Jačmicu kraj Buzeta. Ovaj se lokalitet prvi put spominje još u 19. st., kada je Jačmicu, ali i nekoliko drugih obližnjih lokaliteta, istraživao arheolog Alberto Puschi. Autorica je predstavila rezultate istraživanja, tj. keramiku koja je pronađena tijekom radova na lokalitetu između 19. srpnja i 5. kolovoza 2004. godine. Za vrijeme istraživanja pronađeni su ulomci *impresso*, vlaške, danilske i nakovanske te brončanodobne keramike, zbog čega Jačmica zaslužuje značajno mjesto na prapovijesnoj karti lokaliteta u Hrvatskoj i Istri. Kroz terensko djelovanje, ali i kroz dnevničke zapise te terensku dokumentaciju, moguće je naslutiti da su arheolozi tijekom istraživanja nailazili na probleme poput poremećenosti označenih stratigrafskih jedinica ili rastresitosti zemlje pa su se profili sondi često urušavali. Pronađena keramika, ali i drugi nalazi, pokazuju da su se pećinom u većoj ili manjoj mjeri koristili u prapovijesti, pogotovo od mezolitika do brončanoga doba. Zahvaljujući ovom istraživanju, posebno je istražen još jedan u nizu lokaliteta koji može pomoći rekonstrukciji cjelokupnoga života u prapovijesno doba u Istri.

„Neolitički kulturni keramički predmeti na području Istre” (87–136) rad je Romualda Zlatunića, u kojem je predstavio nalaze kulturnih posuda, ritona, stiliziranih antropomorfnih zvonastih figura, tzv. falusa i antropomorfnih figura u Istri. Ti su keramički predmeti kronološki vezani za skupinu plastičnih izrađevina koje su registrirane duž istočnojadranske obale, sjeveroistočne i južne Italije te Egeje u razdoblju od kraja ranoga neolitika pa sve do sredine kasnoga neolitika. Rad se bavi problematikom pojave i distribucije te problematikom interpretiranja njihove upotrebne funkcije. Autor smatra kako su svi ulomci spomenuti u tekstu, s obzirom na oblik i način ukrašavanja, iz razdoblja razvijene klasične faze srednjoneolitske danilske i kasno-neolitske hvarske kulture te da predstavljaju predmete vezane za religijsku sferu neolitičkih stočarsko-zemljoradničkih populacija. Svi ovi keramički

fragmenti imaju i izražavaju zajedničku univerzalnu simboličku vrijednost te uvelike pomažu u predočavanju religiozno-duhovnoga i univerzalnoga poimanja neolitskoga čovjeka ili zajednice. Osim toga, univerzalne su se ideje širile postojećim trgovačkim putovima na većim udaljenostima, gdje su ih prihvaćale razne neolitske zajednice koje su ih oblikovale prema vlastitom obrascu. Zahvaljujući uspoređivanju neolitičkih spoznaja o razumijevanju životnoga ciklusa s mitološkim poimanjem današnjih lovačko-skupljačkih zajednica, autor je ustanovio da među njima na antropološkoj razini postoje velike sličnosti, prvenstveno u korištenju boja, koje imaju vrlo važno simboličko značenje i govore o shvaćanju svijeta, života i smrti.

Mateja Hulina, Stašo Forenbaher i Preston T. Miracle su člankom „Prapovijesna keramika iz unutrašnjeg dijela Pupićine peći (iskopavanje 2001. godine)“ (137-184) predstavili rezultate obrade keramičkoga materijala iz unutarnjega dijela špilje Pupićina peč istražene još 2001. godine. Došli su do zaključka da se u pećini vide četiri kronološka razdoblja: srednji neolitik, kasni neolitik/rani eneolitik, kasni eneolitik/rano brončano doba te srednje brončano doba. Zadnja faza pripada rimskom/srednjovjekovnom dobu. Osim što se istraživanjem došlo do podjele nalazišta na različite faze, olakšano je i provođenje specijalističkih analiza drugih, manje osjetljivih kategorija arheološke građe. Usporedbom materijala iz slojeva srednjoneolitičke i srednjobrončane faze zaključeno je da je materijal vrlo sličan onom iz vanjskoga dijela, što upućuje na to da je cijela špilja istodobno naseljena. Pronađeni keramički nalazi ne ukazuju na neku određenu specifičnu namjenu ili ulogu prostorija unutar špilje, ali autori smatraju da se saznanja proizišla iz istraživanja 2001. ne kose s već predloženim interpretacijama funkcije ove špilje. Pupićina se peč koristila već u srednjem neolitiku kao sezonsko boravište pastira i njihovih stada, ali bila je vezana i za život u selima, pri čemu interpretaciju otežava činjenica kako su srednjoneolitička naselja na otvorenom prostoru Istre vrlo slabo poznata. Nije jednostavno dokučiti funkciju špilje ni u brončano doba, a autori tvrde kako je i dalje služila za držanje stoke, ali je ujedno bila i uključena u širi sustav naseljavanja. Novost predstavljaju rezultati analiza prema kojima se Pupićina peč rabila i za vrijeme eneolitika.

Lara Orlić je u radu „Željeznodobne fibule s nalazišta Četvrt sv. Teodora u Puli“ (185-216) predstavila fibule pronađene u zoni oko Herkulova hrama nedaleko od izvora pitke vode u Puli. Mogu se podijeliti u dvije kategorije: one koje su pronađene u netaknutim slojevima na padinama pulskoga

brežuljka i one pronađene u nasipnom sloju, koji je služio kao podloga drenažnom sloju amfora postavljenom još tijekom 1. st. prije Kr. O duljini korištenja prostora oko izvora svjedoče upravo fibule koje obuhvaćaju razdoblje od 6. do sredine 1. st. pr. Kr. Svaki je pojedini komad i tipološki određen pa se navodi u kojim se fazama pojavljuju i na kojem prostoru. U radu je spomenuta i mogućnost da je i prije izgradnje Herkulova hrama na prostoru oko izvora postojalo prapovijesno svetište.

Članak Đeni Gobić-Bravar „Herkulova vrata u Puli. Konzervatorsko-restauracijski osvrt” (217-232) posvećen je konzervatorsko-dokumentacijskom radu na terenu. Naime, zbog zapuštenosti spomenika na području Pule, 2010. počeo je njihov obilazak te dokumentiranje zatečenoga stanja. Nakon prvoga u nizu spomenika, Dvojnih vrata, na red su došla Herkulova vrata koja su jednostavnija i u građevinskom smislu i u odnosu na postojeće stanje degradacije. Tijekom 2012. zabilježene su, fotografski i dokumentacijski, sve uočene degradacije, čime su Herkulova vrata ušla u bazu podataka u kojoj je prikazano zatečeno stanje s konzervatorsko-dokumentacijskoga gledišta. Zbog delikatnosti posla, ali i želje da se prikaže što stvarnije stanje, pažljivo su promatrani svi dijelovi tih vrata. Zato su kao vidljivi rezultati gotovoga posla zabilježene i mapirane sve degradacije bitne za očuvanje spomenika. Budući poslovi oko zaštite Herkulovih vrata tek su u fazi prijedloga i informativnoga su karaktera, no unatoč tome ukazuju na potrebe spomenika i eventualni redoslijed zahvata.

Marko Trupković, Petra Rajić Šikanjić i Zrinka Premužić napisali su ponešto neuobičajen rad za arheologiju „Tuberkuloza u djeteta s nalazišta na Trgu sv. Martina u Umagu” (233-243). Opisali su slučaj tuberkuloze na kosturu djeteta starosti između 10 i 12 godina pronađenoga za istraživanja na umaškom Trgu sv. Martina. Prilikom pregleda kostura pronađene su patološke promjene karakteristične za tuberkulozu, poput destruktivne lezije na kralješcima, dok se na kostima glave i lopaticama mogu vidjeti promjene koje upućuju na skorbut ili nedostatak vitamina C u prehrani. Autori su pokušali detaljno objasniti kako su došli do zaključka da pronađeni kostur pokazuje znakove tuberkuloze. Tako su u zaključnim razmatranjima vrlo precizno naveli sve bolesti koje ostavljaju jednake ili slične tragove na kosturu, da bi zatim redoslijedom isključivanja došli do prave bolesti.